

Inhoudsopgave

Woord vooraf / 13

Redactie en auteurs / 15

Redactie / 15

Auteurs / 15

Lijst van afkortingen / 17

DEEL I. ORGANISATIE EN EFFECTUERING FAMILIE-ERFGOEDSTRATEGIE

1 Inleiding / 21

Mr. J.R. Geerlings

2 Familie-erfgoedstrategie: nut of noodzaak? / 27

Drs. M.D.C. Kuijpers

2.1 Wat is familie-erfgoed? / 27

2.1.1 Kenmerken van familie-erfgoed / 28

2.1.2 De intentie van de erflater en ontvanger / 29

2.1.3 De kracht van het woord / 30

2.2 Strategie / 31

2.2.1 Strategie en het familiebedrijf / 32

2.2.2 Strategie formuleren / 33

2.2.3 Strategie implementeren / 35

2.3 Familie-erfgoedstrategie / 35

2.3.1 Onderwerpen in de familie-erfgoedstrategie / 37

2.4 Familie-erfgoedstrategie: nut of noodzaak? / 38

3 Governance: over de inrichting en werking van goed bestuur / 41

Mr. F.J.H. Carstens

3.1 Inleiding / 41

3.2 Het familie-erfgoed: bron van gemeenschappelijk vermogen gebaseerd op waarden, visie, missie van de familie / 43

3.3 Definitie en karakteristieken familiebedrijf / 44

3.4 Wat maakt een familiebedrijf bijzonder? / 44

3.5	Strategisch-bestuurlijke thema's en parallelle planning / 45
3.6	Bestuurlijke dilemma's / 46
3.7	Historische ontwikkeling van governance in relatie tot het familiebedrijf / 47
3.8	Typologieën van het familiebedrijf en bestuurlijke inrichting / 48
3.8.1	De DGA-onderneming / 49
3.8.2	De familiegeleide onderneming / 49
3.8.3	De familiegecontroleerde onderneming / 50
3.8.4	Het familieconsortium / 50
3.8.5	Logische opvolging van ontwikkelingsstadia? / 50
3.9	Principes van goed bestuur / 51
3.10	Family governance / 52
3.11	Structuren en onderlinge afstemming / 53
3.12	Rol externe adviseur / 56
4	Psychologische processen bij de erfgoedstrategie van een familiebedrijf / 59 <i>Dr. M.A.J.M. van de Kimmenade</i>
4.1	Inleiding / 59
4.1.1	Erfgoed algemeen / 59
4.1.2	Familie-erfgoed / 61
4.1.3	Het familiebedrijf als familie-erfgoed / 62
4.1.4	Psychologisch eigenaarschap van organisaties / 62
4.1.5	Gevolgen van psychologisch eigenaarschap / 65
4.2	Het loslatingsproces / 66
4.2.1	Verlies van psychologisch eigenaarschap / 67
4.2.2	Angst voor datgene wat opgebouwd is, ongedaan wordt gemaakt / 68
4.2.3	Wegvallen van het dagelijks werkritme / 68
4.2.4	Angst voor het zwarte gat / 69
4.2.5	Laatste of derde levensfase / 69
4.2.6	Conclusie / 70
4.3	Levensinvulling na het afscheid / 70
4.4	Opvolging in het familiebedrijf / 72
4.4.1	Blijft het bedrijf in de familie? / 72
4.5	Afsluiting / 76
5	Familie-erfgoed en persoonlijke financiële planning / 77 <i>A.P.C. Middel FFP CFP®</i>
5.1	Inleiding / 77
5.2	Individuele financiële planning van het familielid / 79
5.2.1	Wat is financiële planning? / 79
5.2.2	Confrontatie individuele en collectieve wensen en behoeften / 80

5.2.3	Voorbeeldsituaties waarin financiële planning helpt in de familie-erfgoedstrategie / 80
5.3	De balans en de geldstromen van de familie of het individuele familielid / 83
5.3.1	Beschrijving van de balans / 83
5.3.2	Interpretatie van de balans / 86
5.3.3	De familiebalans versus de individuele balans van het familielid / 87
5.3.4	De vermogenspositie van het individuele familielid door de generaties heen / 88
5.3.5	Geldstromen in de familie en bij familieleden / 88
5.4	Afsluiting / 89
6	Het faciliteren van het familieproces / 91 <i>Mr. R.N.J. Kamp</i>
6.1	Wat is faciliteren? / 91
6.1.1	Wat is het verschil tussen adviseren en faciliteren? / 92
6.2	De ideale facilitator / 93
6.2.1	De regisseur van de dialoog / 93
6.2.2	De competenties van de ideale facilitator / 95
6.3	De fases van het proces onder de loep / 99
6.3.1	Fase 1: De intake / 99
6.3.2	Fase 2: De eerste familiebijeenkomst / 102
6.3.3	Fase 3: toekomstige planning / 104
6.4	Tips bij het faciliteren van een familieproces / 104
7	Het familie-erfgoedstatuut / 107 <i>Mr. J.W. Kronenburg-de Jonge</i>
7.1	Inleiding / 107
7.2	De context van het familie-erfgoedstatuut / 107
7.2.1	Voor wie is een familie-erfgoedstatuut geschikt? / 107
7.2.2	Doel van het familie-erfgoedstatuut / 108
7.2.3	Wat is een familie-erfgoedstatuut / 109
7.2.4	Wie schrijft het familie-erfgoedstatuut? / 110
7.3	Het proces en het schrijven van een familie-erfgoedstatuut / 110
7.3.1	Vooraf / 110
7.3.2	De hoofdonderwerpen (hoofdstukken) en subonderwerpen (paragrafen) van een familie-erfgoedstatuut / 112
7.3.3	Hulpvragen voor de adviseur en de familie per hoofdstuk en per paragraaf / 113
8	Familievermogen en economische waarde / 127 <i>Dr. J. Vis</i>
8.1	Inleiding / 127

- 8.2 Economische waarde / 128
- 8.3 De rol van het vreemd vermogen / 131
- 8.4 Strategie en economische waarde / 133
- 8.5 Strategie en uitvoering / 135
- 8.6 Kopen en verkopen van een bedrijf / 137
- 8.7 Conclusie / 140

DEEL II. STRUCTURERING FAMILIE-ERFGOEDSTRATEGIE

- 9 **Algemene inleiding successiewetgeving** / 143
 - Mr. P. Blokland*
 - 9.1 Algemeen / 143
 - 9.2 Het belastbare feit voor de erf- en schenkbelasting / 143
 - 9.3 Waar woont erflater/schenker? / 144
 - 9.4 Aftrek van schulden / 145
 - 9.5 Fictiebepalingen / 146
 - 9.5.1 De fictiebepalingen: het grote kat- en muisspel / 146
 - 9.5.2 Art. 7 SW (algemene regels voor fictiebepalingen) / 147
 - 9.5.3 Art. 8 SW (roerende goederen in bezit van de overledene) / 149
 - 9.5.4 Art. 9 SW (bestrijding van de uitholling van het vermogen van de langstlevende partner door 'bovenmatige' rente) / 149
 - 9.5.5 Art. 10 SW (overdracht onder voorbehoud van vruchtgebruik en omzetten van vermogen in vruchtgebruik) / 152
 - 9.5.6 Art. 11 SW (verblijvings- en overnemingsbedingen, schuldiggerkenning onder voorwaarde van overleven en ongelijke verdeling huwelijksgoederengemeenschap) / 171
 - 9.5.7 Art. 12 SW (schenkingen kort voor het overlijden); postume schenkingen / 174
 - 9.5.8 Art. 13 SW (uitkeringen krachtens levensverzekering en derdenbedingen) / 174
 - 9.5.9 Art. 13a SW (de waardeestijging van aandelen in een pensioenvennootschap door het overlijden van de pensioengerechtigde) / 181
 - 9.5.10 Art. 15 SW (renteloze, direct opeisbare lening leidt tot fictieve schenking aan de schuldenaar) / 182
 - 9.6 Waardering / 185
 - 9.6.1 Waardering algemeen / 185
 - 9.6.2 Enkele speciale waarderingsregels / 185
 - 9.6.3 Waardering vordering uit hoofde van de wettelijke verdeling / 190
 - 9.6.4 Waardering van vruchtgebruik / 191
 - 9.6.5 Waardering ondernemingsvermogen / 194
 - 9.7 Bepaling verschuldigde belasting / 196
 - 9.7.1 Tarieven en vrijstellingen / 196

- 9.7.2 Extra verhoogde schenkingsvrijstelling voor de eigen woning (art. 33, onderdelen 50 en 70 SW jo. art. 33a SW) / 198
- 9.7.3 Fiscale positie samenwoners (art. 1a SW) / 201
- 9.7.4 Pensioenimputatie / 203
- 9.7.5 Gelijktelling aanverwanten aan bloedverwanten en andere gelijkstellingen (art. 19 SW) / 203
- 9.7.6 Samentelling verkrijgingen door partners en schenkingen door ouders / 205
- 9.7.7 Bedrijfsopvolgingsfaciliteiten / 205

- 10 Aandachtspunten bij de financiering en financierbaarheid van het familiebedrijf / 209**
Mr. Chr. Groenewoud
- 10.1 Inleiding / 209
- 10.2 Pandrechten / 211
- 10.2.1 Pandrechten op bedrijfsmiddelen / 212
- 10.2.2 Pandrechten op voorraden / 214
- 10.2.3 Pandrechten op vorderingen / 216
- 10.3 Bestuurdersaansprakelijkheid / 219
- 10.4 Actio pauliana / 220
- 10.5 (Informele) achtergestelde vorderingen / 221
- 10.6 Hoofdelijke aansprakelijkheid, borg daaronder begrepen / 222
- 10.7 Samenvatting / 225

- 11 Schenking en gift in het kader van de familie-erfgoedstrategie / 227**
Mr. P. Blokland en mr. dr. G.G.B. Boelens
- 11.1 Inleiding / 227
- 11.2 Civielrechtelijke definities; de begrippen schenking en gift / 227
- 11.3 Gift en huwelijksvermogensrecht / 229
- 11.4 Vormvereisten / 230
- 11.5 Herroepelijke giften / 231
- 11.5.1 De herroepelijkheid als alternatief voor een bewind / 232
- 11.5.2 De herroepelijkheid als alternatief voor een uitsluitingsclausule / 233
- 11.5.3 Fiscale aspecten van de herroepelijke schenking / 233
- 11.6 Tweetrapsregelingen / 234
- 11.7 Bewind en certificering / 237
- 11.8 Gift en uitsluitingsclausule / 239

- 12 Familie-erfgoed en huwelijksvermogensrecht / 243**
Prof. mr. A.H.N. Stollenwerck
- 12.1 Inleiding / 243
- 12.2 Huwelijksgemeenschap / 245
- 12.2.1 Boedelmenging / 245

12.2.2	Verknochtheid bij beide huwelijksgemeenschappen / 252
12.2.3	Uitsluitingsclausule bij de wettelijke gemeenschap van goederen en de verbintenisrechtelijke gemeenschap / 253
12.2.4	Herstel huwelijkse voorwaarden / 256
12.2.5	Schulden bij beide huwelijksgemeenschappen / 256
12.3	Huwelijkse voorwaarden / 257
12.3.1	Inleiding / 257
12.4	Verrekenbedingen / 258
12.4.1	Algemeen / 258
12.4.2	Regelend recht / 259
12.4.3	Omvang verrekenplicht / 259
12.5	Periodiek verrekenbeding / 260
12.5.1	Algemeen / 260
12.5.2	Inkomsten / 261
12.6	Finaal verrekenbeding / 262
12.6.1	Algemeen / 262
12.6.2	Omvang verrekenplicht / 263
12.6.3	Verplicht wederkerig verrekenbeding / 264
12.6.4	Het facultatief wederkerig verrekenbeding / 264
12.7	Overlijden in het zicht van een echtscheiding / 265
13	Testamenten met voorbehoud van macht / 267
	<i>Prof. mr. T.J. Mellema-Kranenburg</i>
13.1	Vruchtgebruik / 267
13.1.1	Vruchtgebruik algemeen / 267
13.2	Soorten vruchtgebruik legaat / 268
13.3	Vestiging vruchtgebruik / 269
13.4	Moment waarop het vruchtgebruik ontstaat / 270
13.5	Duur van het vruchtgebruik / 270
13.6	Vruchtgebruik ten behoeve van twee of meer personen / 271
13.6.1	Gezamenlijk vruchtgebruik / 271
13.6.2	Opvolgend vruchtgebruik / 271
13.7	De bevoegdheden van de vruchtgebruiker / 272
13.8	Recht van gebruik en bewoning (art. 3:226 BW) / 275
13.8.1	Verschil vruchtgebruik en recht van gebruik en bewoning / 275
13.8.2	Wanneer recht van gebruik en bewoning, wanneer vruchtgebruik? / 276
13.8.3	Vermogensoverheveling in klassieke zin / 276
13.8.4	Fiscale behandeling van recht van gebruik en bewoning vergeleken met recht van vruchtgebruik / 277
13.9	Vruchtgebruik en bewind / 277
13.10	Fiscale behandeling vruchtgebruiktestament / 278
13.11	Het vruchtgebruik en legitimarissen / 278
13.12	De tweetrapsmaking / 279

- 13.13 Vergelijking tweetrapsmaking met vruchtgebruiktestament / 279
- 13.13.1 Afwijkingen van en overeenkomsten met tweetrapsmaking / 279
- 13.13.2 Toepasselijkheid vruchtgebruikbepalingen van titel 3.8 van het BW / 279
- 13.13.3 Vruchtgebruik en tweetrapsmaking fiscaal vergeleken / 281
- 13.14 Variant op het vruchtgebruiklegaat / 281
- 13.15 Bewind / 282
- 13.16 Certificering van vermogen / 283
- 13.17 Fonds op naam / 283
- 13.18 Slotbeschouwing / 284

- 14 Erfrecht / 285**
Mr. W.J.J.G. Speetjens en mr. dr. G.G.B. Boelens
- 14.1 Inleiding / 285
- 14.2 Het testamentaire erfrecht / 285
- 14.3 Soorten beschikkingen / 286
- 14.3.1 De erfstelling / 286
- 14.3.2 Het legaat / 286
- 14.3.3 De testamentaire last / 287
- 14.3.4 De voorwaardelijke of tweetrapsmaking / 288
- 14.3.5 De executele / 290
- 14.3.6 Het testamentaire bewind / 293

- 15 Familie-erfgoedstatuut (FES) en schenking of vererving van ondernemingsvermogen / 297**
Mr. R.L.M.C. Janssen
- 15.1 Inleiding / 297
- 15.2 Nu of nooit? / 299
- 15.3 Kapitein, bemanning en reizigers / 300
- 15.4 Kan of wil men gezamenlijk voortzetten? / 301
- 15.5 Gouden aandeel / 308
- 15.6 Waar komen we vandaan, wie zijn we, waar gaan we heen? / 308

- 16 Fiscale aspecten van afzonderen van vermogen ten behoeve van algemeen nut of van de familie / 311**
Mr. S.A.M. de Wijkerslooth-Lhoëst
- 16.1 Inleiding / 311
- 16.2 Civielrechtelijke aspecten ANBI / 312
- 16.3 Fiscale aspecten ANBI / 312
- 16.3.1 Wanneer is sprake van algemeen nut? / 312
- 16.3.2 Voorwaarden ANBI / 313
- 16.3.3 Faciliteiten schenk- en erfbelasting / 314
- 16.3.4 Faciliteiten inkomstenbelasting / 314
- 16.3.5 Faciliteiten vennootschapsbelasting / 315

- 16.3.6 'Eigen' familie-ANBI in het kader van familie-erfgoedstrategie / 317
- 16.4 APV algemeen / 317
- 16.5 Fiscale aspecten APV / 318
- 16.5.1 Wanneer is sprake van een APV? / 319
- 16.5.2 Gevolgen inkomstenbelasting / 319
- 16.5.3 Gevolgen Successiewet / 321
- 16.5.4 Overige bijzonderheden / 321
- 16.5.5 APV in het kader van familie-erfgoedstrategie / 322

Bijlage **Voorbeeld familie-erfgoedstatuut** / 323
Mr. J.W. Kronenburg-de Jonge

Literatuurlijst / 339

Trefwoordenregister / 345